

17. mai 2019 i Falstadskogen

Kjære alle sammen: Gratulerer med dagen!

17. mai er Norges bursdag.

Eller kanskje mer presist: Grunnlovens bursdag.

I dag feirer vi derfor først og fremst Rettsstaten Norge, bygd på Eidsvollsgrunnloven av 17. mai 1814.

Grunnloven er modernisert flere ganger.

I dag hviler rettstaten på grunnprinsippene likhet og rettferdighet for loven. Uansett hvem du er, og uansett om du bor på Ekne eller på Østkanten i Oslo.

De første 17. mai-togene oppsto ikke i 1814. De kom først langt ut på 1800-tallet. Det skjedde samtidig med at det var det en politiske oppvåkning i Norge, og de første politiske partiene ble stiftet. Det førte til at 17. mai-togene i begynnelsen fremsto mer eller mindre som politiske tog.

Men politiske borgertog vart en konfliktskapende løsning. I 1869 kom derfor ideen om at barnetog kunne være en mer nøytral måte å feire 17. mai på. Resultatet ble adskilte barnetog og borgertog. Barnetog feirer altså 150 år i dag!

Og sånn har det vært siden slutten av 1800-tallet.

På Ekne var ordningen at et barnetog gikk fra skolen til en gård på bygda. Der feiret bygdefolket dagen med boller og sjokolade og tradisjonelle leiker.

Barnetoget gikk til forskjellige gårder fra år til år. For eksempel så gikk det i 1936 fra skolen til Gevika, og i 1939 fra skolen til Sør-Kjølen. Antakeligvis hadde de fleste gårdene i bygda besøk av toget oppgjennom årene.

Etter boller og sjokolade gikk unger og voksne sammen i folketog tilbake til Bakken – som var sentrum i bygda på den tiden.

Det ble gjerne lange gåturer for ungene.

I 1940, året da verdenskrigen startet i Norge, var det ikke 17. maitog eller noen storstilt feiring av dagen på Ekne. Rektor Andres By samlet alle elevene inne i skolen, der han holdt en tale for ungene. Og det ble med det.

17. maitog var ikke mulig i den situasjonen landet var i. Nasjonaldagen vart, av forståelige grunner, forbigått i stillhet i årene 1940 til 1944. På Ekne, som i resten av landet.

Men 17. mai 1945 ble det feireing.

På Ekne gikk man det året samlet i folketog til fangeleiren.

Der var en tropp vaktssoldater fra NS-fangeleiren stilt opp. De marsjert fremst i toget fra fangeleiren og tilbake forbi skolen og opp til Haugen forsamlingshus. Der feiret de dagen sammen med bygdefolket.

Etter krigen fikk 17. mai over hele landet et preg av å bli en blanding av selvstendighetsdag og frigjøringsdag. Fem års okkupasjon, der den demokratiske rettsstaten ble tildisesatt, og 10.000 norske krigsofre, er forklaringen på det.

På Ekne fikk vi en sterkere symbolsk markering av nasjonaldagen enn mange andre bygder. Årsaken lå selvsagt i historien rundt Falstad fangeleir og krigsofrene som falt her i Falstadskogen. Kombinasjonen selvstendighet og frigjøring står derfor sterkt i Eknes 17. mai-feiring.

Første gang 17. mai-toget gikk hit til skogen var i 1946.

Da ble det lagt ned krans på ei av massegravene. Trolig var det på sonoffergrava, er jeg blitt fortalt av et tidsvitne.

Det samme ritualet gjentok seg 17. mai i 1947.

I oktober det året vart Odd Hiltts relieff avduket av daværende kronprins Olav. Det skjedde under en storstilt seremoni med utrolige 5.000 tilskuere tilstede.

Dermed ble 17. mai 1948 første gang det ble gjennomført en seremoni her ved monumentet lik den vi har i dag.

I år er det altså 74. gang at vi samles her i skogen på nasjonaldagen. Det er det ganske imponerende å tenke på. Det ligger en stor dugnads-stafett fra mange her på bygda oppgjennom årene når vi nå står her for 74. gang!

Seremonien med folketog til Falstadsbogen, tale og kransnedlegging, er blitt et sterkt tradisjon, en veldig symbolsk tradisjon og også en stolt tradisjon.

En tradisjon for å ære minnet om fangene og deres pårørende. Vi er mange her i dag som håper den tradisjonsrike markeringen av nasjonaldagen på Ekne går støtt inn i fremtiden.

Men vi vet også at ting er i forandring. Sånn har det alltid vært. Vi ser at ting forandres raskere enn noen gang. Det er derfor grunn til å tenke gjennom, om det lar seg gjøre å fortsette dagens tradisjonelle markering i all framtid. Vil vi etter hvert, kanskje allerede om få år, få se en annerledes 17. mai?

Det kan det stilles spørsmål rundt.

Vi ser nemlig en tiltagende egosentrisk holdning blant stadig flere. Dessverre også når det gjelder nasjonaldagen. Det er for eksempel ikke uvanlig å høre folk si at de stikker av på handletur til Sverige eller drar på hytta 17. mai. De er lei av det rituelle maset, og vil slippe unna de årlige repetisjonene. De melder seg litt ut av dugnaden for demokratiet og rettsstaten.

Venneforeningen til Falstadsenteret har de siste sju årene arrangert en start-samling for de seks 17. maikomiteene i Levanger. Samlingene holdes i Falstadsenteret og fylles med innhold om hvorfor vi feirer 17. mai, samt informasjon om Falstadsenteret og historien det formidler.

Målet er å tenne komitémedlemmene til innsats for å skape fine 17. maiarrangement i sine deler av kommunen.

I år opplevde vi for første gang at én av 17. mai-komiteene hadde nesten alle trukket seg. Det samme har de siste årene skjedd mange steder rundt om i landet. Forklaringene folk kommer med

er at de er redde for å bli sittende alene med alt ansvar for dugnadsinnsatsen. Mange peker på at kommunen burde sørget for jobben.

I et større bilde ser vi, både i Norge og i land vi ofte sammenligner oss med, at demokratiet og rettsstaten er under press. Stadig flere velger å støtte politikere og parti med ekstreme løsninger.

Nylig så vi for eksempel at et minnesmerke her i Falstadskogen var tilgriset av høyreekstreme miljø.

Samtidig aner vi en tendens til synkende entusiasme for å markere nasjonaldagen og rettsstaten Norge.

Dette er urovekkende signaler.

Enkelte hevder at nasjonaldagen er en kommunal sak.

Ja, den er det. Og den er like selvfølgelig en fylkeskommunal sak og ikke minst en statlig sak.

17. mai er Norges viktigste fellesskapsdag gjennom året.

Da er den selvfølgelig også enkeltindividets sak.

Mitt og ditt ansvar!

Markeringen av nasjonaldagen er landets viktigste årlige dugnad som alle innbyggere bør føle et medansvar for.

Det er det minste vi kan gjøre for et land som hele verden år etter år peker mot, som klodens beste og tryggeste land å bo i.

17. mai er rett og slett en dugnad for det norske demokratiet – for frihet, likhet og brorskap. Et demokrati som gjelder for alle uansett politisk ståsted, livssyn, hudfarge eller legning.

Men, som jeg sa i starten: Dagen er også noe mer.

Leder av den norske Nobel-komiteen, Berit Reiss Andersen, holdt et foredrag i Falstadsenteret forrige uke.

Hun sa der at ”rettsstaten er ryggraden i vårt demokrati, og at den ryggraden kan forvitte uten at vi merker det.”

Andersen poengterte at å verne om rettsstaten er like viktig som å verne om demokratiet.

Uten rettssaten forvitrer demokratiet, var budskapet.

”Verden trenger mer demokrati, mer åpenhet og mer humanitet”, sa Jens Stoltenberg i en av sine 22. juli-taler i 2011. Den holdningen vet jeg står sterkt her på Ekne.

På Ekne er vi heldige som har en sterk historie å samles om her i Falstadsbogen. Men kanskje må det noe nytt til i måten vi lærer opp nye generasjoner på, for å holde liv i gløden for 17. mai.

Oppskrifta på hvordan 17. mai blir feiret om ti år, har jeg ikke, men noe av oppskrifta må være at alle bidrar til å hegne om Norges aller viktigste og flottste fellesskapssymbol – Nasjonaldagen.

Ikke for at vi skal bli mer egosentriske, mer selvsopptatte eller mer nasjonalistiske. Snarere tvert imot; som verdens rikeste nasjon, å vise vei og gå foran med raushet og storsinn.

Familien, bygda og skolen har et stort ansvar for i felleskap å finne dette nye, som kan tenne og holde liv i fakkelen for det norske demokratiet og den norske rettsstaten i generasjonene som kommer.

Falstadsenteret gjør en formidabel innsats, og har aldri tatt imot så mange skoleelever som det siste året. I år har det tatt helt av. Veldig gledelig!

Vi har mange å takke for at vi kan feire og hylle nasjonen vår gjennom en egen nasjonaldag. Blant disse er 17. mai-komiteer, korps, foreldre og alle som jobber på årets viktigste fellesskapsdag for at markeringen skal la seg gjennomføre.

Takken fra oss i dag, går ikke minst til alle som oppgjennom historien har kjempet for at kongeriket Norge skal være fritt og uavhengig. Det er deres innsats som har sikret at vi kan feire vår egen nasjonaldag.

Tankene går også til de som falt for terrorisme mot demokratiet og rettsstaten den svarte fredagen 22. juli 2011.

For igjen å sitere Jens Stoltenberg:
Norge er et lite land, men et stort folk!

Og jeg legger gjerne til:
Ekne er ei lita bygd, men en sterk ohg stolt flokk!

I dag er den norske Grunnloven 205 år.

Gratulerer med dagen!